

SPECIALIŲ ŽINIŲ NAUDOJIMO FORMŲ LIETUVOS BAUDŽIAMAJAME
PROCESE OPTIMIZAVIMASRyšardas Burda *
Janina Juškevičiūtė ***Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 28
Elektroninis paštas krk@mruni.lt*

Pateikta 2006 m. birželio 5 d., parengta spausdinti 2006 m. spalio 25 d.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamos specialiųjų žinių naudojimo reglamentavimo problemos, iškilusios 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui.

Straipsnyje analizuojamos specialiųjų žinių naudojimo formos: ekspertizė ir specialisto išvada. Daugiausia dėmesio skiriama ekspertizės skyrimo problemų analizei, specialiųjų žinių naudojimo formų palyginimui bei jų optimizavimui. Autoriai kritiškai vertina ekspertizės skyrimo procedūrą, kuri tapo daugiapakopė ir neleidžia pasiekti teisinės reformos metmenyse numatyto tikslo, t. y. neužtikrina spartaus baudžiamosios bylos parengimo teismui nagrinėjimui.

Straipsnio pabaigoje autoriai siūlo optimizuoti specialiųjų žinių naudojimo formas ir pateikia, jų nuomone, būtinus Baudžiamojo proceso kodekso normų papildymus.

Pagrindinės sąvokos: kriminalistika, baudžiamasis procesas, specialiosios žinios, ekspertizė, ekspertas, specialistas.

IVADAS

Su nusikalstamu įvykiu susiję tikrovės reiškiniai dažnai būna tokie sudėtingi ir saviti, kad siekiant juos iširti ir panaudoti įrodinėjimo procese būtina pasitelkti žinias iš įvairių žmogiškosios veiklos sferų. Tokios žinios baudžiamajame procese vadinamos specialiosiomis žiniomis.

Nuo 2003 m. Lietuvoje galioja šie pagrindiniai norminiai aktai, reglamentuojantys specialiųjų žinių taikymą tiriant nusikalstamas veikas: Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – ir BPK) ir Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas (toliau – ir TEĮ). Šiuose norminiuose aktuose naujai reglamentuojamos specialiųjų žinių naudojimo formos. Pasikeitė ir pagrindinių specialiųjų žinių naudojimo formų

(ekspertizė ir specialisto išvada) samprata ir procesinis reglamentavimas.

Taigi tie santykiai, kurie susiklostė ikiteisminio tyrimo metu taikant specialiąsias žinias tarp baudžiamojo proceso dalyvių, ir yra mūsų tyrinėjimo objektas.

Straipsnio tikslas – išnagrinėti specialiųjų žinių naudojimo ikiteisminio tyrimo bei teismo bylos nagrinėjimo metu formas ir procesinį reglamentavimą, ieškant optimalaus praktinio proceso normų įgyvendinimo būdų.

SPECIALIŲ ŽINIŲ SAMPRATA

Specialiosios žinios – tai mokslo, technikos ar bet kurios kitos žmogiškosios veiklos srities žinios, įgytos išsilavinimo, specialaus studijavimo arba profesinės veiklos dėka, naudojamos gauti įrodomąją arba kitą informaciją, būtiną nusikaltimui iširti [1]. Tačiau verta pažymėti, kad „mokslo, technikos ar bet kurios kitos žmogiškosios veiklos srities žinios“ tampa specialio-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros docentas, daktaras.

** Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros docentė, daktarė.

sionis tik baudžiamojo proceso kontekste, į tai atkreipia dėmesį J. Rinkevičius [2, p. 97].

Teismo ekspertizė – tai baudžiamajai bylai svarbių klausimų, reikalaujančių specialiųjų žinių, tyrimas ir sprendimas, atliekamas remiantis pateikta bylos medžiaga, pritaikant atitinkamos srities specialiąsias žinias, laikantis procesinių reikalavimų [3, p. 98].

Teismo ekspertizės įstatymo 3 straipsnis specialiąsias žinias sieja tik su ekspertizės atlikimu ir konstatuoja, kad tai – išsilavinimo ir specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos dėka įgytos išsamios mokslo, technikos, meno ar bet kokios kitos žmonių veiklos srities žinios, reikalingos atliekant ekspertizę [4].

Reikia atkreipti dėmesį į esminius šių sąvokų turinio skirtumus. Pirmu atveju specialiosios žinios naudojamos „įrodomajai arba kitai informacijai, būtinai nuskaitimui iširti, gauti“, o antru – reikalingos **tik** ekspertizei atlikti. Atsižvelgę į tai, kad įstatyme pateikta specialiųjų žinių sąvoka pritaikyta ekspertizės įstatymui, remsimės pirmąja sąvoka.

Taigi specialiosios žinios yra neteisinės žinios ir žinios, kurių neturi „vidutinis pilietis“ [5, p. 42]. Specialiųjų žinių pobūdis leidžia atskirti atskiras ekspertizių rūšis [2, p. 98].

Lietuvos BPK II skyrius skirtas pagrindinėms kodekse vartojamoms sąvokoms išaiškinti (išaiškintos 32 sąvokos), tačiau nei ekspertizės, nei eksperto sąvokos nepaaiškintos. BPK 84 straipsnyje nurodyta, kad ekspertu gali būti paskirtas asmuo, turintis reikiamų specialiųjų žinių ir įrašytas į Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašą. Teismo ekspertizės sąvoka išaiškinta: pirmą kartą Lietuvos baudžiamojo proceso istorijoje teismo ekspertizė tapo proceso veiksmu, kuris, įvertinus teismo ekspertizės įstatymo nuostatas [4], faktiškai sudarytas iš dviejų skirtingų veiksmų:

- teismo ar teisėjo skyrimo teismo ekspertui atlikti ekspertizę;
- teismo eksperto atlikimo jam pavestų tyrimų ir jų rezultatų užfiksavimo ekspertizės akte.

BPK 84 straipsnio pavadinimas – „Ekspertas“, tačiau neatsakyta į klausimą, kas yra ekspertas ikiteisminio tyrimo ir baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme procese, tik nurodoma, kas juo gali būti. Tas pats pasakytina ir apie kitą norminį aktą, kuris nustato, kad **teismo ekspertas** – asmuo, turintis teismo eksperto kvalifikaciją ir įrašytas į Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašą [4].

Teismo ekspertizės įstatymo 5 straipsnis nustato reikalavimus asmenims, siekiantiems tapti teismo ekspertais. Asmuo, siekiantis tapti teismo ekspertu, privalo: 1) turėti aukštąjį išsilavinimą, atitinkantį pasirinktą eksperto specializaciją (tiesa, ji iki šiol neparengta); 2) išlaikyti teismo eksperto kvalifikacijos egzaminą, kurio programa patvirtinta ekspertinės įstaigos vadovo; 3) išlaikyti teisinių žinių egzaminą pagal teisingumo ministro patvirtintą teisinių žinių programą asmenims, siekiantiems tapti teismo ekspertais; 4) būti neteistas už labai sunkų ar sunkų nusikaltimą, taip pat už nusikaltimą teisingumui, valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.

Papildant aukščiau minėtas nuostatas pageidautina, kad įstatymo leidėjas neatmestų praktinės patirties reikalavimų [6, p. 55] bei neignorotų mokslininkų, dirbančių šioje srityje, patirties ir žinių.

Baudžiamojo proceso teisės vadovėlyje teigiama, kad **specialistas** – reikiamų specialiųjų žinių ir įgūdžių turintis asmuo, kuriam pavedama atlikti objektų tyrimą ir pateikti išvadą arba paaiškinimą jo kompetencijos klausimais [7, p. 206]. Čia vadovėlio autoriai pakartojo BPK 89 straipsnio nuostatas. Tad nesugebėta išsklaidyti prieštaravimų dėl specialisto sąvokos apibrėžimo baudžiamajame procese. Pirmas prieštaravimas siejamas su specialistui keliamu reikalavimu: jis turi turėti ne tik specialiųjų žinių, bet ir įgūdžių (to nereikalaujama net iš eksperto). Antras – sąvokos „išvada“ semantinės ir procesinės reikšmių prieštaravimas. Baudžiamojo proceso kodekse yra nemažai sąvokų, kuriose pavartotas žodis „išvada“: prokuroro išvada – 448 straipsnyje, gydytojų komisijos išvada – 359 straipsnyje, sveikatos priežiūros įstaigos išvada – 405 straipsnio 3 dalyje, eksperto išvada – 400 straipsnio 2 dalyje, ekspertų komisijos išvada – 305 straipsnio 2 dalyje, teismo išvada – 328 straipsnyje. **Išvada** – teiginys, išvestas iš kitų teiginių [8, p. 256], o baudžiamajame procese specialisto teiginiai virto procesiniu dokumentu. Logiška būtų specialisto atliktų objektų tyrimus įforminti objektų tyrimo akte arba specialisto akte, bet ne išvadoje. Gilinantį į šią problemą reikia bent iš dalies išnagrinėti sąvoką „forma“.

Forma – nustatytas pavyzdys, norma kam nors atlikti [8, p. 158]. Baudžiamajame procese nustatyti kelių pagrindinių procesinių dokumentų turinio „pavyzdžiai“: ekspertizės akto (BPK 88 str.), specialisto išvados (BPK 90 str.), protokolo (BPK 179 str.). Baudžiamojo proceso kodekso 86 straipsnio 2 dalyje ir 286 straipsnio 3 dalyje minimas eksperto aktas („ekspertas surašo aktą“), tačiau analizuodami prieiname prie išvados, kad pastarajame straipsnyje „eksperto aktas“ tapatinamas su „ekspertizės aktu“. Taigi būtina atskirti formą nuo turinio bei skirti specialiųjų žinių panaudojimo formą nuo dokumento formos (rekvizitų, blanko ir pan.).

Specialiųjų žinių naudojimo formos sąvokos apibrėžimo nėra net specialiosioms žinioms skirtuose disertaciniuose darbuose [1; 9]. Mokslininkų darbuose pažymima, kad teismo ekspertizės išvada yra viena iš „labiausiai paplitusių procesinių specialiųjų žinių panaudojimo formų“ [10, p. 77]. Turėtume patikslinti, kad teismo ekspertizės išvada yra galutinis ekspertinio tyrimo rezultatas, t. y. „eksperto motyvuotas atsakymas, pagrįstas vidiniu įsitikinimu, į pateiktus klausimus, jo gautas visapusiškai, išsamiai ir objektyviai ištyrus turėtą medžiagą taikant atitinkamos srities tyrimo metodus ir technologijas“ [10, p. 77–78]. Todėl ekspertizės ar eksperto išvada pagal pobūdį yra eksperto darbo pabaiga, kuri išdėstoma ekspertizės ar eksperto akte ir yra šio akto sudėtinė dalis. Ekspertizės aktas – procesinis ekspertizės dokumentas, specialiųjų žinių panaudojimo formos loginė pabaiga. Mes specialiųjų žinių formą suprantame kaip specialiųjų žinių realizavimą baudžiamajame procese nustatyta tvarka, baigiamą atitinkamus rekvizitus turinčiu procesiniu dokumentu (protokolu, aktu).

SPECIALIŲ ŽINIŲ NAUDOJIMO FORMOS

Specialiųjų žinių naudojimo formų Baudžiamojo proceso kodekse nėra daug. Jų išskyrimas sietinas su procesinės specialiųjų žinių naudojimo tvarkos ir rezultato įforminimo skirtumais.

Iki 2003 m. galiojęs Baudžiamojo proceso kodeksas numatė šias formas: ekspertizę, specialisto išvadą, specialisto dalyvavimą tardymo veiksmuose, reviziją, patikrinimą [1, p. 42]. Dabartiniame Lietuvos baudžiamajame procese liko trys pagrindinės specialiųjų žinių taikymo formos: ekspertizė, specialisto tyrimas ir specialisto dalyvavimas atliekant tyrimo veiksmus (BPK 180 str.). Specialisto pateikiamą išvadą ikiteisminio tyrimo veiksmo protokole mes laikome specialisto atliekamų objektų tyrimo atmaina. Sudėtingesnis klausimas dėl specialisto atliktos apžiūros (BPK 207 str.) priskyrimo prie atskiros specialiųjų žinių naudojimo formos. Apžiūros metu specialistas taiko savo žinias, tačiau jų taikymo rezultatas atsispindi ne išvadose ar aktuose, o protokole. Ypatumas yra toks, kad, kitaip negu dalyvaujdamas tyrimo veiksmu, kur jis gali pateikti savo išvadą, čia jis atlieka visą veiksmą, kitaip tariant, sujungia ikiteisminio tyrimo pareigūno (tyrėjo) ir specialisto funkcijas. Tai baudžiamajam procesui ir kriminalistikai iki šiol nebuvo būdinga, prieštarauja ir baudžiamojo proceso rungtimosi principui. Verta paminėti, kad minėtas principas suprantamas ne tik kaip šalių galimybė teismo procese „teikti įrodymus, išsakyti argumentus, ginčyti priešingos šalies įrodymus bei argumentus, pasisakyti visais byloje svarstomais klausimais ir pan.“ [7, p. 57], bet ir kaip kaltinimo ir gynybos funkcijų atskyrimas, teismo nepriklausomumas, negalimumas vienai institucijai ar pareigūnui atlikti skirtingas procesines funkcijas [11, p. 65]. Apie tai iš dalies buvo kalbėta mūsų ankstesniame straipsnyje [12].

EKSPERTIZĖS SKYRIMO PROBLEMAS

Ekspertizės skyrimą reglamentuoja keletas BPK normų ir TEĮ. Problemų kyla ne dėl kokių nors prieštaravimų tarp BPK normų ir TEĮ nuostatų, reglamentuojančių ekspertizės skyrimą, atlikimą ir įforminimą. Mūsų požiūriu, baudžiamajame procese specialiųjų žinių panaudojimo koncepcija yra nevientisa, nėra logiškai pagrįstos ir nuoseklios specialiųjų žinių naudojimo baudžiamajame procese sistemos.

Ekspertizės skyrimo pagrindai išdėstyti BPK 208 straipsnyje, kuriame nurodyta, kad ekspertizė skiriama, kai ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas nusprendžia, jog siekiant nustatyti nusikalstamos veikos aplinkybes būtina atlikti specialųjį tyrimą, kuriam reikalingos mokslas, technikos, meno ar kitos specialiosios žinios.

Pirmą kartą Lietuvos baudžiamojo proceso istorijoje ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnai, kurie pagal savo kompetenciją privalo imtis visų įstatymuose numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika (BPK 2 str.), „ne-

teko galimybių“ pasinaudoti specialiosiomis žiniomis ekspertizės forma. Kadangi šioje normoje nurodoma, kad ekspertizę gali skirti tik ikiteisminio tyrimo teisėjas, tai specialiųjų žinių panaudojimo ekspertizės forma gali būti ikiteisminiame tyrime ir teismo nagrinėjimo metu. Ekspertizės skyrimo ikiteisminiame tyrime procedūra tapo labai sudėtinga ir sunkiai prieinama.

Ekspertizės skyrimo ikiteisminio tyrimo metu tvarką reglamentuoja BPK 209 straipsnis, kuriame nurodoma, kad būtinumą skirti ekspertizę visų pirma turi pripažinti prokuroras. Pati ekspertizės paskyrimo procedūra tapo daugiapakopė. Joje mes išvelgiame tokias spragas:

- baudžiamojo proceso įstatymas tiesiogiai nenurodo, kad ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas gali kreiptis į prokurorą prašydamas paskirti ekspertizę;
- neaišku, kokia forma: rašytine ar žodine, turi būti kreipiamasi į prokurorą prašant skirti ekspertizę;
- apie tai, kad kiti proceso dalyviai (nukentėjusysis, gynėjas ir kt.) turi ekspertizės skyrimo iniciatyvos teisę, sužinome ne iš BPK 209 straipsnio, o iš BPK 211 straipsnio ir tik netiesiogiai, nagrinėdami kitų proceso dalyvių teisę susipažinti su ekspertizės aktu;
- nereglamentuotas terminas, per kurį proceso dalyviai gali pateikti prašymus dėl klausimų ekspertui bei dėl konkretaus eksperto skyrimo ir papildomos medžiagos ekspertizei pateikimo;
- lieka neaišku, kokiais kriterijais turi vadovautis prokuroras, paskirdamas laiką, per kurį proceso dalyviai turi pateikti papildomą medžiagą;
- sunku suprasti įstatymo leidėjo nuostatą, ar prokuroras ikiteisminio tyrimo teisėjui turi pateikti būtiną lyginamajam tyrimui medžiagą.

Prokuroro pareiškimas, proceso dalyvių prašymai ir ikiteisminio tyrimo medžiaga pateikiama ikiteisminio tyrimo teisėjui. Šiame etape išlieka palyginamosios medžiagos parengimo problema.

Manytume, kad tai, jog dabartinėje ekspertizės skyrimo tvarkoje nėra galimybės apskusti ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimą, trikdo naujų duomenų (įrodymų) paieškos procesą ikiteisminio tyrimo metu.

Nutartis skirti ekspertizę perduodama prokurorui, kuris toliau organizuoja ekspertizę, t. y. perduoda teisėjo nutartį ir reikiamą medžiagą į ekspertizės įstaigą arba įteikia ekspertui. BPK nuostata, kad ekspertinėse įstaigose ekspertizės atliekamos laikantis šių įstaigų nuostatose nustatytos tvarkos, specialiųjų žinių panaudojimo požiūriu yra nekorektiška. Manytume, kad ekspertizės turi būti atliekamos laikantis jų atlikimo metodikų, o ne pagal ekspertinių įstaigų nuostatus.

BPK 211 straipsnis reglamentuoja proceso dalyvių susipažinimą su ekspertizės aktu. Ekspertizės aktas pateikiamas prokurorui, kurio prašymu buvo atlikta ekspertizė, o šis apie tai turi pranešti įtariamajam, jo gynėjui ir kitiems proceso dalyviams, kurių prašymu buvo skirta ekspertizė arba kurie buvo pateikę prašymų skirti ekspertizę.

Istatymas nenumato pagreitinto ekspertizės paskyrimo proceso net tuo atveju, kada aišku, jog tyrimo metu objektas bus sunaikintas, o per tą laiką, kurio reikia paskirti ekspertizei, ant tyrimo objekto esantys nusikaltamos veikos pėdsakai išnyks, net Komentare atsakymo į šį klausimą nėra.

BPK 286 straipsnis numato ekspertizės skyrimą bylos nagrinėjimo teisme metu. Šioje normoje įstatymas aiškiai išsako nuostatą, kad dalyviai turi iniciatyvos teisę prašyti paskirti ekspertizę, todėl skirti ekspertizę teismo nagrinėjimo metu nėra itin sudėtinga.

Eksperto teisės išvardintos BPK 86 straipsnyje, kuriame pažymėta, kad ekspertas atsisako pateikti išvadą, jeigu jam nepakanka pateiktos medžiagos išvadai arba ta medžiaga neatitinka specialiųjų jo žinių, ir surašo eksperto aktą. Tačiau įstatymo leidėjas nenuosekliai „išmėto“ eksperto teises keliose normose ir reglamentuodamas skirtingas baudžiamojo proceso stadijas: ekspertui ekspertizės darymo teismo nagrinėjimo metu suteikiama daugiau teisių negu ikiteisminio tyrimo metu. BPK 286 straipsnio 4 dalyje nurodoma, kad ekspertas, ekspertizės metu nustatęs reikšmingų bylų aplinkybių, dėl kurių nebuvo teirautasi, turi teisę nurodyti jas ekspertizės akte. Manytume, kad ši nuostata turėtų būti įtraukta į bendrąsias eksperto teises (BPK 86 str.).

Įstatymas numato, kad teismas, įvertinęs ekspertizės aktą kaip nepakankamai išsamų ar nepakankamai pagrįstą, turi teisę paskirti naują ekspertizę. Ikiteisminio tyrimo dalyviai, susipažindami su ekspertizės aktu, jį taip pat vertina ir gali įvertinti kaip nepakankamai išsamų. Įstatymas, kuris išsamiai reglamentuoja ekspertizės skyrimą ir susipažinimą su jos aktu, šios galimybės proceso dalyviams kažkodėl nesuteikia. Proceso dalyviai, norėdami išsiaiškinti iškilusius neaiškumus, negali ikiteisminio tyrimo metu užduoti ekspertui klausimų.

BPK komentare nurodyta, kad specialiųjų žinių reikalaujantys klausimai ikiteisminiame tyrime turėtų būti išspręsti tiriant objektus kaip numatyta BPK 205 straipsnyje. Komentaro autoriai numato atvejus, kada ekspertizė turėtų būti skiriama ikiteisminio tyrimo metu. Vienas iš tokių atvejų – kai objekto tyrimo metu objektai gali būti sunaikinti, sugadinti arba pakeisti taip, kad vėliau nebus galima tirti jų pakartotinai [13, p. 557]. Mūsų nuomone, laikantis Komentaro nuostatų, tiriant tokį objektą, pvz., lavoną, visada turėtų būti skiriama ekspertizė, nes beveik visada toks objektas tyrimo metu pasikeičia taip, kad tyrimų negalima pakartoti (pavyzdžiui, šūvio kanalo tyrimo ir kt.). Komentaro autoriai mano, kad nusikaltimų tyrėjai privalo taip gerai išmanyti objektų tyrimų metodikas, kad kiekvienu konkrečiu atveju galėtų pasakyti, kaip vyks tyrimas, tačiau BPK 209 straipsnio komentare kaip teisėjo pasirinktas pagrindas atsisakyti skirti ekspertizę pateikiamas toks pavyzdys: nesurinkta ekspertizei reikalinga medžiaga. Vienu atveju pareigūnas nežino, ką reikia pateikti tam tikrai ekspertizei, o kitu jis puikiai žino taikomas metodikas. Daugeliu atvejų tik tyrimo metu galima nustatyti, kad tyrimo metu objektas bus sunaikintas, tačiau net ir BPK komentare nenurodyta, kaip tokio tyrimo metu privalėtų elgtis tyrimą atliekantis specialistas.

Kitas atvejis, kuriam esant, komentaro autorių nuomone, turėtų būti skiriama ekspertizė, – kada objektų tyrimo rezultatai prieštarauja kitai ikiteisminio tyrimo medžiagai. Čia taip pat tiktų lavono tyrimo pavyzdys, kada po pusės metų bylos tyrimo paaiškėjo, kad objekto – lavono – tyrimo metu nustatyta mirties priežastis prieštarauja kitai ikiteisminio tyrimo metu surinktai medžiagai, bet ekspertizės nebegalima paskirti, nes reikia ekshumuoti objektą.

Baudžiamojo proceso kodekso komentaro autorių nuomone, specialiosios žinios ikiteisminiame gali būti naudojamos tik tiriant objektus. Įstatymas tik teismui tiesiogiai suteikia teisę naudotis svarbiausiomis baudžiamajame procese numatytomis specialiųjų žinių panaudos formomis: tiek ekspertizę, tiek ir objektų tyrimu. BPK 287 straipsnyje nurodoma, kad teismas bylos nagrinėjimo metu turi teisę atlikti bet koki šio kodekso XIV skyriaus 2–5 skirsniuose numatytą proceso veiksmą. Taigi teismas turi teisę pavesti specialistui atlikti objektų tyrimą ir pateikti išvadą. Straipsnio autorių nuomone, tai yra procesinis kazusas, keliantis daug klausimų. Kodėl teismas turėtų pavesti ištirti objektus specialistui, jeigu jis gali pasinaudoti „žymiai kokybiškesniu“ ekspertiniu objektų tyrimu? Kodėl, pasak įstatymo, „žymiai žemesnės pagal kokybę“ specialisto išvados prireikia teismui? Juk įstatymas suteikia teismui galimybę kreiptis dėl ekspertizės į asmenį, kuris neišrašytas į šalies ekspertų sąrašą. Ir pagaliau – kas bus paskirtas specialistu? Praktikoje asmenys, turintys teismo eksperto kvalifikaciją ir įrašyti į šalies ekspertų sąrašus, atlieka objektų tyrimus, tai yra, baudžiamajame procese vertinami kaip specialistai. Įdomiausia yra tai, kad įstatymas nereikalauja, kad ekspertas turėtų įgūdžių, kurie kažkodėl yra būtini specialistui.

Teisine reforma, kuri prasidėjo 1990 metais atkūrus šalies Nepriklausomybę, buvo siekta optimizuoti procesinę procedūrą, kuri užtikrintų spartų baudžiamosios bylos medžiagos parengimą ir išnagrinėjimą, bet ekspertizės instituto baudžiamajame procese analizė rodo, kad to nebuvo pasiekta. Šią analizę pateikiame 1 lentelėje.

1994 m. prof. P. Pošiūnas rašė, kad „aiškiai dirbtinis vienos procesinės figūros – eksperto funkcijų išskaidymas“ ir „minėtas dirbtinis funkcijų išskaidymas buvo pagrįstas TSRS VRM ir TSRS Teisingumo ministerijos žinybiniais interesais“ [14, p. 76]. Tiesa, pastebėtina, kad kiti autoriai vėliau išsakė minčių, kuriose šias tendencijas vertino kitaip, kaip siekį – „ekspertizų atlikimo monopolizavimas“ [15, p. 93].

Prof. E. Palskys vertino specialisto išvadą baudžiamajame procese kaip „kompleksinio įrodomosios informacijos kaupimo baudžiamojoje byloje principo garantiją“ [16, p. 99].

Vertinant specialisto teisių išplėtimo motyvus ir dabartinį jo galimybių baudžiamajame procese reglamentavimą pažymėtina, kad naujose nusikaltimų tyrimo procesinėse sąlygose neliko specialisto teisių išplėtimo motyvų. Taigi mes norime atkreipti dėmesį į tai, kad specialisto išvados atsiradimą Lietuvos baudžiamajame procese lėmė: iš vienos pusės – baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos buvimas baudžiamajame procese; iš ki-

tos – kvotos padalinių ir kvotos stadijos buvimas tuometiniame procese bei atliekamų specialisto tyrimų įrodomoji reikšmė. 1991 m. J. Rinkevičius mokslinės konferencijos pranešime rašė: „Tiriant nusikaltimus, dažnai prireikia atlikti kai kuriuos tyrimus ir gauti specialistų išvadas dar iki baudžiamosios bylos iškėlimo. Tokius pavedimus priima ir tyrimus daro visos mūsų ekspertinės įstaigos. Tačiau tai daroma remiantis vien žinybinėmis instrukcijomis, todėl šių tyrimų darymo tvarka ir jų įrodomoji reikšmė nėra reikiamai įteisinta“ [17, p. 9–10]. Panašius apgailestavimus išsakė ir P. Pošiūnas, rašydamas, kad „specialistas negali atlikti savarankiškų tyrimų ir jų rezultatus išdėstyti atskirame dokumente“ [18, p. 4]. Tačiau gal ir dabartinis baudžiamojo proceso kodeksas turi minėtų ydų? Pirma, baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos nėra. Antra, neišliko daugiapakopio bylos perdavimo iš kvotėto tartytojui. Trečia, negalima atlikti jokių procesinių veiksmų iki ikiteisminio tyrimo pradžios. Ketvirta, bet kokių duomenų, gautų ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro atliekamais veiksmais, įrodomoji reikšmė vertinama kaip paprasti duomenys ar informacija, ir tik teisme paaiškės, kurie duomenys taps įrodymais.

1 lentelė. Ekspertizės ir specialisto išvados lyginamoji analizė

Eil. Nr.	Palyginimo pagrindas	Ekspertizė	Specialisto išvada
1.	Procesinis statusas	nustatytas BPK 84–88, 208–211 straipsniuose	nustatytas BPK 89–90 straipsniuose
2.	Kvalifikacija	turi aukštąjį išsilavinimą, atitinkantį pasirinktą eksperto specializaciją; išlaikė teismo eksperto kvalifikacijos ir teisinių žinių egzaminus	specialistas yra reikiamų specialiųjų žinių ir įgūdžių turintis asmuo
3.	Atlieka	ekspertizę	objektų tyrimą
4.	Skyrimo pagrindai	ekspertizė skiriama tais atvejais, kai ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas nusprendžia, jog nusikalstamos veikos aplinkybėms nustatyti būtina atlikti specialų tyrimą, kuriam reikalingos mokslo, technikos, meno ar kitos specialiosios žinios	specialistas šaukiamas privalo atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą ir pateikti nešališką išvadą ar paaiškinimus jam pateiktais klausimais (<i>ši ištrauka sąlyginai priskirtina pagrindui, kadangi nenurodytas specialisto žinių išsamumas, sritis ir tikslai</i>)
5.	Taiko	specialiąsias žinias	specialiąsias žinias ir įgūdžius
6.	Surašo procesinių dokumentų	ekspertizės aktą, eksperto aktą, aktą	specialisto išvadą
7.	Specialų tyrimą atlikusio asmens apklausa	galima tik bylos teisminio nagrinėjimo metu	galima ikiteisminio tyrimo metu bei teisminio nagrinėjimo metu

Kitas svarbus aspektas – specialisto išvados ir ekspertizės akto turinio skirtumai. Anksčiau siūlyta, kad specialisto išvada „skirtųsi nuo ekspertizės akto pirmiausiai savo apimtimi. Specialistui nėra reikalo smulkiai aprašinėti visos tyrimo procedūros, jis turi pateikti tik galutinį rezultatą, turintį reikšmės bylai svarbioms

aplinkybėms nustatyti. Visą medžiagą, atspindinčią tyrimo eigą, specialistas turėtų saugoti pas save ir pateikti ją tartytojui arba teisėjui pareikalavus“ [17, p. 10]. Deja, šie pasiūlymai, vizijos ar pageidavimai netapo įstatymo normomis.

Taigi darytina išvada, kad dabartinis baudžiamasis procesas, kaip rašo H. Malevski ir E. Kurapka, „praktiškai suvienodino eksperto ir specialisto teises ir pareigas“ bei „suskirstė specialias žinias ir įrodymus į dvi klases“ [19, p. 196, 198], o iš kitos pusės – neliko teorinio ir praktinio poreikio greta teismo ekspertizės egzistuoti specialisto išvadai.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Siekdami praktiškai įgyvendinti aukščiau išdėstytus teiginius siūlome keisti Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias specialiųjų žinių panaudojimo formas. Siūlome šiuos skirsnių „Ekspertai“, „Specialistai“, „Objektų tyrimas ir apžiūra“ straipsnių pakeitimus ir papildymus (paryškintai pateikiami siūlymai, nereikalingos nuostatos išbraukiamos):

1. Papildyti BPK 86 straipsnį „Eksperto teisės“ nuostata, paminėta BPK 286 straipsnio 4 dalyje: Ekspertas, darydamas ekspertizę nustatęs reikšmingų bylai aplinkybių, dėl kurių jam nebuvo pateikta klausimų, turi teisę nurodyti jas ekspertizės akte.

2. 89 straipsnis. Specialistas

1. Specialistas yra reikiamų specialiųjų žinių ir įgūdžių turintis asmuo, kuriam pavadama atlikti objektų tyrimą ir pateikti išvadą kuris šio kodekso nustatyta tvarka atlieka įvykio vietos tyrimą, teikia pagalbą atliekant ikiteisminio tyrimo veiksmus bei proceso prievartos priemones arba teikia paaiškinimus klausimais, atitinkančiais jo kompetenciją.

2. Specialistu gali būti ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas arba šioje įstaigoje nedirbantis asmuo. Specialistai, kurie yra ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnai, pagal pareigas yra įspėti dėl atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą. Specialistai, kurie nėra ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnai, kiekvienu atveju, kai jie yra kviečiami dalyvauti procese, įspėjami dėl atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą.

3. Teismo medikai yra specialistai, atliekantys žmogaus kūno arba lavono tyrimą.

4. Teismo psichiatrai, teismo psichologai yra specialistai, atliekantys asmens psichinės būklės tyrimą.

5. Specialistas šaukiamas privalo atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną ar prokurorą ar į teismą ir pateikti nešališką išvadą ar paaiškinimus jam pateiktais klausimais ir atlikti jam pavadamas funkcijas. Specialistui, kuris be svarbios priežasties neatvyksta arba be teisėto pagrindo atsisako atlikti savo pareigas, gali būti taikomos šio Kodekso 163 straipsnyje numatytos procesinės prievartos priemonės. Už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą specialistas atsako pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį.

3. 90 straipsnis. Specialisto išvada

1. Atlikęs pavestą objektų tyrimą, specialistas pateikia išvadą.

2. Specialisto išvada gali būti įrašoma į tyrimo veiksmo protokolą. Po išvada, įrašyta į tyrimo veiksmo protokolą, specialistas pasirašo.

3. Jeigu objektus būtina tirti laboratorijoje, specialisto išvada surašoma atskiru dokumentu. Specialisto išvadoje nurodoma: specialisto asmens duomenys — vardas, pavardė, išsilavinimas, specialybė, kvalifikacija; tirti objektai; naudoti tyrimo metodai ir techninės priemonės; specialisto nustatytos aplinkybės, turinčios reikšmės nusikalstamai veikai tirti. Prie specialisto išvados pridodama vaizdinė medžiaga.

4. 205 straipsnis. Objektų tyrimo tvarka įvykio vietos tyrimas

1. Siekiant surasti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kitus objektus, turinčius reikšmės tyrimui, nustatyti įvykio situaciją ir kitas reikšmingas bylai aplinkybes, atliekamas įvykio vietos, žmogaus kūno, lavono, vietovės, patalpų, dokumentų ir kitokių ir joje esančių objektų tyrimas.

2. Daiktai, dokumentai ir kitokie objektai tiriami jų radimo vietoje. Daiktai, dokumentai ar kitokie objektai, kuriems ištirti reikia daug laiko arba kuriuos būtina tirti techninėmis priemonėmis, gali būti tiriami laboratorijoje arba kitoje vietoje, kur yra tam reikalingos sąlygos.

3. Įvykio vietos ir joje esančių objektų tyrimą atlieka specialistai. Esant kelių sričių specialistams įvykio vietos tyrimui vadovauja specialistui, kuris nėra ikiteisminio tyrimo įstaigos specialistas, pareigūnas, užduotis atlikti objektų tyrimą duodama raštu.

3. Įvykio vietos tyrimą organizuoja prokuroras ar ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, kuriam pavesta atlikti nusikalstamos veikos tyrimą.

4. Ikiteisminio tyrimo įstaigos specialistas surašo įvykio vietos tyrimo ataskaitą apie atliktą įvykio vietos tyrimą bei atskirų objektų ištyrimą įvykio vietoje. Ataskaitoje smulkiai aprašoma apžiūrėta bei ištirta vieta ir joje esantys, turintys reikšmės nustatant nusikalstamos veikos aplinkybes objektai bei jų požymiai; nurodomi metodai, kuriais remiantis buvo atlikti tyrimai; objektų, kuriems būtina skirti ekspertizę, paėmimo ir saugojimo būdai.

5. 206 straipsnis. Tam tikrų objektų tyrimo ypatumai

1. Žmogaus kūno ir lavono tyrimą atlieka teismo medikas ar kitas gydytojas.

2. Asmens psichinės būklės tyrimą atlieka teismo psichiatras, teismo psichologas.

3. 1. Oficialiai palaidotas lavonas gali būti iškastas (ekshumuotas) tik tuo atveju, kai yra priimta ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis. Ekshumuotą lavoną turi atpažinti jį pažinoję asmenys arba kitaip nustatyta jo tapatybė. Ekshumacijoje turi teisę dalyvauti mirusiojo šeimos nariai arba artimi giminaičiai.

2. Asmens būsto ar tarnybinių patalpų, kurios nėra įvykio vieta, tyrimas gali būti atliekamas tik gavus būsto savininko ar įmonės, įstaigos, organizacijos atstovo su

tikimą arba ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį. Tokiame tyrimo turi teisę dalyvauti būsto savininkas ar pilnametis jo šeimos narys arba įmonės, įstaigos, organizacijos atstovas.

6. 207 straipsnis. Apžiūra

1. Turinčius reikšmės nusikalstamai veikai ištirti daiktus ar kitus objektus, kurių nereikia tirti šio Kodekso 205 straipsnyje nustatyta tvarka, apžiūri prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas.

2. Surašomas apžiūros protokolas. Apžiūros protokole smulkiai aprašomi apžiūrėti objektai, nurodomi jų požymiai, turintys reikšmės nustatant nusikalstamos veikos aplinkybes. Apžiūrimi daiktai nufotografuojami arba nufilmuojami.

7. 208 straipsnis. Ekspertizės skyrimo pagrindai

Ekspertizė skiriama tais atvejais, kai ikiteisminio tyrimo teisėjas *prokuroras* ar teismas nusprendžia, kad siekiant nustatyti nusikalstamos veikos aplinkybes būtina atlikti specialų tyrimą, kuriam reikalingos mokslo, technikos, meno ar kitos specialiosios žinios.

8. 209 straipsnis. Ekspertizės skyrimo tvarka

1. Prokuroras, pripažinęs būtinumą skirti ekspertizę, raštu apie tai praneša įtariamajam, jo gynėjui ir kitiems ekspertizės rezultatais suinteresuotiems proceso dalyviams ir nurodo laiką, per kurį šie asmenys gali pateikti prašymus dėl klausimų ekspertui, dėl konkretaus eksperto skyrimo ir pateikti papildomą medžiagą ekspertizei. Po to prokuroras su pareiškimu dėl ekspertizės kreipiasi į ikiteisminio tyrimo teisėją. Prie pareiškimo pridodami proceso dalyvių prašymai arba jame nurodoma, kad prašymų negauta. Prašymų pateikimo laikas negali būti trumpesnis negu trys dienos.

2. Ikiteisminio tyrimo teisėjas, nusprendęs, jog būtina skirti ekspertizę, priima nutartį skirti ekspertizę, o nusprendęs, jog ekspertizės skirti nebūtina, nutartį atsisakyti skirti ekspertizę. Įtariamasis ir jo gynėjas, nukentėjęsysis ir jo gynėjas bei atstovas turi ekspertizės skyrimo iniciatyvos teisę. Šią teisę jie įgyvendina raštu kreipdamiesi į prokurorą su prašymu. Patenkindamas pateiktą prašymą prokuroras praneša suinteresuotiems proceso dalyviams, vadovaudamasis šio straipsnio 1 dalimi.

3. Prašymą skirti ekspertizę prokuroras turi teisę atmesti priimdamas motyvuotą nutarimą. Nutarimą atmesti prašymą skirti ekspertizę prokuroras išsiunčia suinteresuotiems proceso dalyviams.

4. Nutarimas atmesti prašymą skirti ekspertizę gali būti apskūstas ikiteisminio tyrimo teisėjui, kurio sprendimas galutinis ir neskundžiamas.

3. 5. Nutartyje Nutarime skirti ekspertizę nurodoma: nusikalstamos veikos aplinkybės; pagrindas ekspertizei skirti; ekspertizę atliksianti ekspertizės įstaiga arba ekspertas; klausimai ekspertui; ekspertui pateikiama medžiaga.

4. 6. Nutartis Nutarimas skirti ekspertizę nusiunčiamas į ekspertizės įstaigą arba įteikiamas ekspertui. Ekspertizės įstaigose ekspertizės atliekamos laikantis šių įstaigų nuostatuose nustatytos tvarkos ekspertizių atlikimo metodikų.

9. 209¹ straipsnis. Ekspertizės skyrimo ypatumai
1. Žmogaus kūno ir lavono ekspertizę atlieka teismo medikas ar kitas gydytojas.

2. Asmens psichinės būklės ekspertizę atlieka teismo psichiatras, teismo psichologas.

3. Ikitėisminio tyrimo metu, kai įtariamasis nenustatytas, prokuroras, paskyręs ekspertizę, apie tai praneša nukentėjusiajam, jo gynėjui arba atstovui.

4. Nustačius įtariamąjį jo pirmos apklausos metu jis ir jo gynėjas supažindinami su ekspertizės aktu.

5. Atsižvelgęs į tiriamo objekto ir esančių ant jo pėdsakų būklę ar kitus ypatumus, prokuroras turi teisę priimti nutarimą skirti ekspertizę ir per tris dienas pranešti apie priimtą sprendimą suinteresuotiems proceso dalyviams.

10. 210 straipsnis. Pavedimas asmeniui, neįtrauktam į ekspertų sąrašą, atlikti ekspertizę

1. Jeigu ekspertizę pavedama atlikti asmeniui, neįtrauktam į ekspertų sąrašą, ikitėisminio tyrimo teisėjas pakviečia prokuroro pasiūlytą asmenį, prokuroras patikrina to asmens tapatybę, sužino, ar įgyta specialybė ir dalykinė kompetencija atitinka keliamus reikalavimus, išsiaiškina jo santykius su įtariamuoju ir kitais proceso dalyviais, taip pat patikrina, ar nėra pagrindo ekspertą nušalinti.

2. Į ekspertų sąrašą neįtraukti asmenys ekspertais kviečiami būti tik savanoriško susitarimo pagrindu.

3. Prieš skirdamas ekspertizę ikitėisminio tyrimo teisėjas prokuroras išsiaiškina asmeniui, neįtrauktam į ekspertų sąrašą, eksperto teises ir pareigas, priima jo priesaiką ir išpėja jį dėl atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 235 straipsnį už melagingos išvados pateikimą. Asmuo, skiriamas ekspertu, prisiekia šiais žodžiais: „Aš, (vardas, pavardė), prisiekiu sąžiningai atlikti eksperto pareigas. Tepadedu man Dievas“. Prisiekti galima ir be paskutinio sakinio.

11. 211 straipsnis. Proceso dalyvių supažindinimas su ekspertizės aktu

1. Ekspertizės aktas pateikiamas prokurorui, kurio prašymu buvo atlikta ekspertizė.

2. Gavęs ekspertizės aktą, prokuroras apie tai raštu praneša įtariamajam, jo gynėjui ir kitiems proceso dalyviams, kurių prašymu buvo skirta ekspertizė arba kurie buvo pateikę prašymų skiriant ekspertizę, ir nurodo, kur ir kada galima susipažinti su ekspertizės aktu. Suinteresuotą asmenį supažindinus su ekspertizės aktu surašomas protokolas.

3. Susipažinimo su ekspertizės aktu metu gali dalyvauti atlikęs ekspertizę ekspertas, kuriam proceso dalyviai gali užduoti klausimus, susijusius su atlikta ekspertize ir pateiktu ekspertizės aktu. Pateikti ekspertui klausimai ir jo atsakymai fiksuojami protokole.

Minėti Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai, be abejonės, pareikalaus papildyti įtariamąjo, gynėjo, nukentėjusiojo ir kitų proceso dalyvių teises, kitus kodekso straipsnius suderinti su minėtais pakeitimais (BPK 33, 79, 92, 180, 242, 261, 269, 284, 286 str. ir kitus).

LITERATŪRA

1. Juškevičiūtė J. Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir perspektyvos. Daktaro disertacija. – Vilnius, 1998.
2. Rinkevičius J. Specialių žinių samprata ir teismo ekspertų kompetencija // Teisė. 2000. Nr. 37.
3. Juodkaitė G. Teismo ekspertizės samprata ir kompetencija // Jurisprudencija. 1999. T. 11(3).
4. Lietuvos Respublikos Teismo ekspertizės įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 112-4969.
5. Juškevičiūtė J., Malevski H. Dėl specialių žinių termino apibrėžimo (lyginamoji studija) // Kriminalinė justicija. 1997. T. 6.
6. Juodkaitė G. Teismo ekspertizės reglamentavimo dabartis ir perspektyvos // Teisė. 2000. Nr. 35.
7. Goda G., Kazlauskas M., Kuconis P. Baudžiamojo proceso teisė. Vadovėlis. – Vilnius: TIC, 2005.
8. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. IV leidimas. – Vilnius, 2000.
9. Juodkaitė G. Teismo ekspertizės išvadų formulavimas ir vertinimas. Daktaro disertacija. – Vilnius, 2003.
10. Juodkaitė G. Teismo ekspertizės išvadų formulavimas // Teisė. 1998. Nr. 32.
11. Вандышев В. Уголовный процесс. Курс лекций. – Санкт-Петербург, 2004.
12. Juškevičiūtė J. Specialisto veiklos reglamentavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse // Jurisprudencija. 2005. T. 75(67).
13. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I–IV dalys (1–220 straipsniai). – Vilnius: TIC, 2003.
14. Pošiūnas P. Ekspertizė naujame baudžiamojo proceso įstatyme // Teisės problemos. 1994. Nr. 1.
15. Kurapka E., Malevski H. Dėl kai kurių ekspertinių tarnybų reformos problemų // Jurisprudencija. 1999. T. 12(4).
16. Palskys E. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymų raida 1990–1994 metais // LPA mokslo darbai. 1995. T. IV.
17. Rinkevičius J. Specialisto atliekamas tyrimas ir ekspertizės darymas // Mokslinės konferencijos „Teismo ekspertizės aktualijos“ tezės (1991 m. lapkričio 12–13 d.). – Vilnius, 1991.
18. Pošiūnas P. Didinti ekspertizės vaidmenį baudžiamajame procese // Teisės apžvalga. 1991. Nr. 1.
19. Malewski H., Kurapka E. Zmiany w doktrynie prawa karnego procesowego i ich wpływ na ekspertyzę sądową // Współczesne problemy dowodu z dokumentu. Materiały IX Wrocławskiego Sympozjum Badan Pisma, Wrocław 14–16 czerwca 2000 r. Pod red. Z. Kęgla. – Wrocław, 2001.
20. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras (1–220 straipsniai). I dalis. – Vilnius, 2004.
21. Pošiūnas P. Ekspertizė naujame baudžiamojo proceso įstatyme // Teisės problemos. 1994. Nr. 1.
22. Юшкявичюте Я., Бурда Р. О специальных знаниях в досудебном расследовании Литвы // Актуальные проблемы права. Научно-методический сборник. № 16. Часть 2. – Калининград, 2005.
23. Юшкявичюте Я. Регламентация использования специальных знаний в Уголовно-процессуальном кодексе Литовской Республики // Материалы Международной научно-практической конференции, посвящённой пятидесятилетию кафедры уголовного процесса Уральской государственной юридической академии.

Часть 2. – Екатеринбург: Изд-во Уральского университета, 2005.

24. **Юшкявичюте Я.** Состояние и тенденции правового регулирования использования специальных знаний в Литве в 1990–2003 г. / Судебная реформа 1864 года и её влияние на развитие права. Материалы конференции. Научно-методический сборник. Часть 1. – Калининград, 2004.
25. **Юшкявичюте Я.** Специалист в уголовном процессе Литвы // Южно-уральские криминалистические чтения. 2004. Вып. 2.
26. **Юшкявичюте Я., Бурда Р.** Экспертиза в уголовном процессе Литвы // Воронежские криминалистические чтения. 2005. Вып. 6.

OPTIMIZATION OF USE OF FORMS OF SPECIAL KNOWLEDGE IN CRIMINAL PROCEDURE OF LITHUANIA

Ryšardas Burda*

Janina Juškevičiūtė**

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Reality in most criminal cases is so puzzling and specific, that in order to solve different problems during the procedure of providing evidence we need to apply for knowledge from various fields of human activity.

Special knowledge involves any kind of knowledge and skills in science, technology or any other human activity, which is acquired during special studies and/or professional activity and is used for providing evidence and information to investigate a criminal case.

The article discusses about problems of codification of special knowledge application in the Criminal Procedure Code of the Lithuanian Republic and the Law of Forensic Expertise of May 1, 2003. The participants of criminal procedure – experts and specialists – have been also indicated as the providers of special knowledge in crime investigation. However, their role has been radically changed.

The article analyses forms of special knowledge application: decisions of experts and specialists. The emphasis is laid on the problems of expertise provision. The procedure of application for expertise has been criticised. A multi-stage application has become a serious obstacle in the way of the legal reform in order to achieve certain goals – to avoid a long-lasting preparation of a criminal case for a criminal court trial.

Finally, possible optimization of special knowledge application and some amendments to the Criminal Procedure Code have been suggested. The amendments might optimize the application of special knowledge during criminal procedure.

Keywords: criminalistic, criminal procedure, special knowledge, expertise, expert, specialist, forensic science.

* Assoc. Prof. Dr., Criminalistics Department, Law of Faculty, Mykolas Romeris University.

** Assoc. Prof. Dr., Criminalistics Department Law of Faculty, Mykolas Romeris University.